

Kvalitativní výzkum a jeho paradigmatata ve feministické reflexi

Ve své práci jsem se rozhodla přiblížit, na jakých principech funguje kvalitativní výzkum a jak je na něj pohlíženo z feministického pohledu.

Zkoumání společenských jevů a jejich vzájemných souvislostí vyžaduje zpravidla souhrn velkého množství požadovaných údajů, k čemuž slouží metody kvantitativního výzkumu. Někdy však není žádoucí aplikace zjištěných parametrů na celou populaci, ale naopak hluboké poznání dané problematiky v rámci úzké skupiny a právě k tomuto účelu slouží výzkum kvalitativní. Ohledně kvalitativního výzkumu se sice objevují názory, že se hodí spíše jako předvýzkum a prozkoumání „terénu“ před výzkumem kvantitativním, nicméně není pochyb, že má tato metoda svoje místo ve vědě právě v situacích, kdy je zájmem výzkumníka hloubkové proniknutí do zkoumané reality, která není nijak kvantifikovatelná (Silverman, 2005).

Kvalitativní výzkum je metoda fungující na induktivní logice a zahrnuje celou řadu přístupů, např. etnografii, etnometodologii, fenomenologii, metodu zakotvené teorie, případovou studii, symbolický interakcionismus, metodu sémantického diferenciálu, atd. Disman definuje kvalitativní výzkum jako nenumerné šetření a interpretaci sociální reality, přičemž jeho cílem je odkrýt význam podkládaný sdělovaným informacím (v sociologii označováno jako narrativní přístup). Na rozdíl od kvantitativního výzkumu, který testuje předem vytvořené hypotézy, kvalitativní výzkum vytváří hypotézy a teorie zcela nové. Ve své podstatě se jedná o analýzu textů, která slouží k porozumění zkoumaných jevů v životech jedinců, které jsou následně interpretovány. Tyto jevy jsou zkoumány u malého vzorku lidí, což právě dovoluje nasbírat velké množství podrobných informací a v rámci výzkumu se tak se dostat skutečně do hloubky. V nasbíraných datech pak výzkumník hledá struktury a souvislosti, aby porozuměl lidem v daných sociálních situacích. V kvalitativním výzkumu badatel nijak neomezuje množství sbíraných dat, redukce probíhá spíše ze strany zkoumané osoby, která rozhoduje o tom, kolik informací o sobě poskytne, z čehož vyplývá, že na rozdíl od výzkumu kvantitativního, jsou vztahy výzkumníka a zkoumaného člověka rovnocenné, protože sám zkoumaný člověk si určuje, o čem bude hovořit a neodpovídá na předem určené otázky.

Dalším významným charakteristickým rysem kvalitativního výzkumu je vysoká míra validity. Získané informace prochází v průběhu výzkumu poměrně nízkým počtem transformací, což výrazně omezuje možnosti zkreslení a původní data tak zůstávají autentická. Na rozdíl od validity ale v kvalitativním výzkumu narážíme na nízkou úroveň reliability, což je způsobeno tím, že interpretace zjištěných jevů bývá ovlivněna právě osobou daného výzkumníka a jeho porozuměním věci, a je pravděpodobné, že jiný výzkumník by stejná data interpretoval odlišným způsobem. Kvalitativní výzkum se od toho kvantitativního liší také ve volbě vzorku zkoumaných lidí, protože zatímco v kvantitativním výzkumu je vzorek vybírán tak, aby co nejvíce odpovídal skladbě celé populace, ve výzkumu kvalitativním je tato podmínka nepodstatná a vzorek je volen tak, aby obsahoval právě zkoumaný fenomén, tudíž výzkumník volí lidi s požadovaným společným rysem či charakteristikou. Kvalitativní výzkum se tedy zaměřuje na zvláštní jevy, které jsou jen u některých lidí, což je označováno jako idiografický přístup. Samotný sběr dat probíhá za pomoci technik, z nichž nejběžnějšími jsou zúčastněné pozorování, kdy výzkumník tráví velkou míru času v terénu přímo mezi zkoumanými lidmi, které pozoruje přímo v jejich prostředí, sleduje jejich projevy a vzájemné interakce. Dalšími významnými technikami jsou analýza osobních dokumentů (deníky, dopisy, autobiografie, atd.) a nestandardizovaný rozhovor, který probíhá bez předchozího plánu, určených otázek a zkoumané osobě je dán prostor samovolně se vyjadřovat k danému tématu (Disman, 2002).

Co se feministického názoru na tuto metodu týče, je kvalitativní výzkum akceptovatelnější než výzkum kvantitativní, protože odpadá zásadní bod feministické kritiky, a sice to, že v kvantitativním výzkumu je vzájemný vztah výzkumníka a zkoumané osoby nerovnocenný. V kvalitativním výzkumu je zkoumanému člověku umožněno, aby hovořil o subjektivně důležitých věcech, a není tlačěn určitým, předem daným směrem. Vytváří se tak vztah založený na vzájemné interakci, kdy se spolupráce stává uvolněnější a zkoumaný člověk zpravidla vypovídá pravdivěji. Získaná data tak obsahují mnohem věrnější obraz situace zkoumané osoby. Nicméně i kvantitativní výzkum je kritizován. Jednak pro celkové androcentrické zaměření vědy, ale hlavně proto, že interpretace výzkumníka jsou ovlivněny jeho osobou, což může vést k tomu, že do nich nevědomě promítá svoje postoje, které mohou obsahovat tradiční genderové stereotypy a nemusí být korektní (O'Connell Davidson, J., Layder, D. 1994).

Na závěr lze říci, ačkoliv je někdy stále ještě kvalitativní výzkum považován za „pomocnou metodu“, má ve vědě svoje nezastupitelné místo. Obzvláště výhodnou se pak ukazuje

kombinace obou výzkumných metod, tedy jak kvantitativního, tak kvalitativního výzkumu v tom významu, že výstupy jednoho výzkumu mohou být prohlubovány a zpřesňovány druhým, respektive že kvalitativní výzkum nám může pomoci porozumět pozorované realitě a kvantitativní výzkum může otestovat validitu tohoto porozumění (Disman, 2002).

Použitá literatura:

Disman, M. 2002. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum.

O'Connell Davidson, Julia, Layder, Derek. 1994. *Methods Sex and Madness*. London: Routledge

Silverman, D. (2005): *Ako robiť kvalitatívny výskum*. Praktická príručka. Bratislava: Ikar

Práce naplňuje zadání. Stylisticky je plna klišé a berliček nebo naopak pseudovědeckých formulací. Chce to cvičit se v psaní odborného textu. Píšete strašlivě dlouhé věty! Věcně bych v práci uvítala obsáhlejší a důkladnější, podloženou feministickou reflexi popisované metody.